

Emlékeztető a Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság 2021. október 4-i üléséről;
az ülésen elhangzottak és az utólagos írásbeli hozzászólások összefoglalása

Az elmúlt három évtizedben drámai módon leépült a magyar nyelvű könyvkiadás és különösen a tudományos könyvek kiadása. (1989-ben 108 millió nyomott példány jelent meg; 2017-ben 26,2 millió. A szakkönyv, tudományos könyv, lexikon, szótár, felsőoktatási tankönyv aránya a teljes magyar könyvkiadásban 1997-ben 21,61 százalékot tett ki, ez az arány ma 10% körüli. A tudományos művek átlagpéldányszáma ma messze 1000 alá került, így megjelentetésük támogatás nélkül nem lehetséges.) A magyar nyelvnek a tudomány nyelveként való megőrzése és a tudomány legújabb eredményeinek széles körben való hozzáférhetősége szempontjából egyaránt fontos lenne, hogy a magyar nyelvű tudományos könyvkiadás legalább a jelenlegi szinten fennmaradjon.

A magyarul megjelentetendő tudományos könyvek egy része a szűken vett szakmai közönségnek szól. Szinte minden tudományterületen vannak olyan új kutatási eredmények, melyeket magyarul érdemes kiadni. Ide tartoznak a magyar kulturális örökséget kutató és bemutató művek, valamint a magyar irodalmi, történelmi, társadalmi, nyelvtudományi, zenei, néprajzi kutatások részletes eredményeit közreadó munkák. (A nemzetközi kutatói közösséget elsősorban az empirikus alapokra épülő elméleti következtetések érdeklik.) De az élettudományoknak és az élettelen természettudományoknak is vannak olyan kutatási eredményei, melyek elsősorban az itt élőknek, a magyarul olvasóknak fontosak; melyek – bár elméleti-módszertani szempontból nemzetközi szintűek – tárgyuknál fogva helyi érdekűek.

E mellett szükséges, hogy az egyes tudományterületek újabb eredményeiről a művelt nagyközönség, köztük a tanárok, egyetemi hallgatók – nem egy területen a döntéshozók – is tájékozódhassanak magyarul. Fontos tehát egy-egy szakterületről újra meg újra összefoglaló munkákat kiadni, és az angolul megjelent alpműveket magyarra lefordíttatni.

A magyar nyelvű tudományos könyvkiadásban az Akadémiai Kiadó mellett néhány, egy-egy nagyobb tudományterületre szakosodott kiadó is fontos szerepet játszik. E kiadókban és kiadók körül szakmai műhelyek alakultak ki. Például a Medicina az orvostudományok, a Mezőgazda az agrártudományok, az Osiris a társadalom- és bölcsészettudományok; a Balassi az irodalom- és történettudomány; a Tinta a nyelvtudomány; a Typotex a műszaki tudományok műhelyeként működik; tematikus könyvsorozatokat adnak ki; számon tartják a hiányokat és szerzőket kérnek fel könyvírásra; követik a szakterület nemzetközi fejleményeit, mérvadó munkáit és fordításokat rendelnek; munkatársaik ismerik a szakterület terminológiáját és speciális nyomdai követelményeit; így fontos lenne fennmaradásuk.

Kívánatos volna, hogy az MTA a jelenleginél jóval nagyobb részt vállaljon a magyar nyelvű tudományos művek kiadásában; hogy a kutatóintézetektől vesztett MTA a kutatási eredmények disszeminációjában találja meg egyik új szerepét. Az MTA neve ne csak az Akadémiai Kiadó által kiadott könyveken jelenjék meg; legyen brand, a kiválóság garanciája a magyar nyelvű tudományos könyveken.

A magyar nyelvű tudományos könyvkiadás MTA általi támogatásának egyik lehetséges módja volna, ha az MTA a kiadóknak is hirdetne könyvpályázatot, melyen saját kiadásra váró címeikkel pályázhatnának. Fenntartandó eljárás, hogy az MTA által támogatandó könyvek listáját az MTA tudományos osztályai állítsák össze, a tudományos bizottságok javaslatait figyelembe véve. A pályázat részleteit (a kiadókkal, illetve a megjelentetendő könyvekkel

szemben támasztott elvárásokat) az MTA Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottsága dolgozhatná ki. A támogatott könyveken az MTA neve támogatóként vagy társkiadóként jelenhetne meg.

Kívánatos volna a könyvkiadásban a nyomtatott példányok mellett az online változatok szorgalmazása. Az elektronikus könyvkiadásban is érvényesíteni kell a tudományos könyvkiadásban megszokott szakmai, nyelvi és formai igényességet, és biztosítani kell az elektronikus könyvek mindenkor elérhetőségét. Az elektronikus könyvkiadás térnyerésével érdemes volna új könyvpiaci megoldásokat kidolgozni. Például, ha egy könyv kiadási költségeinek teljes összegét az MTA adja támogatásként, legyen az e-verzió ingyenesen hozzáférhető az akadémiai adatbázisban – vagy mindenki vagy pedig a köztestületi tagok számára. Ha a kiadók nyomtatott verziót is megjelentetnének ezekből a könyvekből, azt szabadon árulhassák.

Integrálni kellene a felsőoktatási tankönyvkiadást a tudományos tankönyvkiadásba.

Fontos volna a magyar nyelvű tudományos könyvkiadás, könyvpályázatok, könyvtámogatások tekintetében egységes térnek tekinteni a teljes magyar nyelvterületet.